18.10.2021

VNS 5/2021 vp Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko

Suomalaiset järjestöt ovat toivoneet hallituskausien yli ulottuvaa pohjaa kehityspolitiikalle ja -yhteistyölle jo pitkään, ja olemmekin todella iloisia tuoreesta selonteosta.

Fingo pitää selontekoa merkittävänä ja toivottuna edistysaskeleena, sillä selonteko linjaa ensimmäistä kertaa Suomen kehityspolitiikkaa ja -yhteistyötä ylivaalikautisesti. Toivomme, että selonteon valmistelu parlamentaarisesti varmistaa sen, ettei jokainen hallitus jatkossa laadi omaa kehityspoliittista selontekoaan. Tämä voi merkittävästi parantaa Suomen kehityspolitiikan jatkuvuutta ja tuloksellisuutta, ja ehkäistä rajallisten resurssien hajaantumista.

Olemme iloisia siitä, että selonteko linjaa Suomen kehityspolitiikan lähtökohtana olevan aina kehittyvien maiden omistajuuden ja tarpeet. Selonteko linjaa hienosti myös sen, että Suomi keskittyy järjestelmätason muutoksiin, jotka vahvistavat kumppanimaiden mahdollisuuksia vastata itse maan hyvinvoinnista ja toimeentulosta.

Olemme tyytyväisiä siihen, että tässä selonteossa kestävä kehitys ja Agenda 2030 nähdään keskeisenä viitekehyksenä, jonka toimeenpanossa kehityspolitiikka ja -yhteistyö ovat tärkeitä työkaluja. Koko maailman ja sen ihmiskunnan, mukaan lukien Suomen, tulisi keskittyä kaikin mahdollisin keinoin edistämään kestävää kehitystä ja toimeenpanemaan Agenda 2030 -ohjelmaa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan työn kannalta haluamme erityisesti kiinnittää huomion seuraaviin kriittisiin näkökohtiin:

1. **Eriarvoisuus kehityspolitiikan päätavoitteena vaatii täsmällisempää tuloksellisuutta.** Selonteko olettaa painopisteiden ja toimialojen tavoitteiden myötävaikuttavan eriarvoisuuden vähenemiseen, mutta tätä ei voida todentaa. Näin ollen ketään ei jätetä (Leave no one behind) – periaate jää laadullisesti kyseenalaiseksi.

Eriarvoisuus on aivan kehityshaasteiden ytimessä. Sillä on suoria vaikutuksia Suomen tavoitteiden, naisten ja tyttöjen oikeuksien, kestävän talouden ilmastotoimien ja rauhanomaisten, kriisinkestävien yhteiskuntiensaavuttamiseen. Köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ovat keskeisiä päämääriä sekä kestävän kehityksen agendalla että Suomen kehityspolitiikassa. On selvää, ettei ketään ei jätetä-tavoitetta saavuteta, jos köyhyyttä ja monimuotoista eriarvoisuutta ei selätetä.

Covid-pandemia on näyttänyt konkreettisesti miltä eriarvoisuus näyttää maailmanlaajuisessa kriisitilanteessa. Yli 100 miljoonan ihmisen on arvioitu vajonneen pandemian vuoksi köyhyyteen ja vuonna 2020 äärimmäisessä köyhyydessä elävien määrä maailmassa kasvoi ensi kertaa 22 vuoteen. Pandemia on vaarantanut erityisesti epävirallisella sektorilla työskentelevien ihmisten toimeentulon. Heitä on maailmassa yli 2 miljardia. Suurin osa työssä käyvistä naisista maailmassa – esimerkiksi 95 prosenttia Aasiassa ja 89 prosenttia Saharan eteläpuolisessa Afrikassa – työskentelee juuri epävirallisella sektorilla, kuten

katukauppiaina, taloudenhoitajina tai omavaraisviljelijöinä. Heillä ei ole minkäänlaista sosiaaliturvaa esimerkiksi työttömyyden varalle eikä mahdollisuutta etätöiden tekemiseen.
Pandemian ensimmäisenä vuonna tehtyjen kyselyiden mukaan naiset menettivät työpaikkansa useammin kuin miehet, tai heidän työtuntejansa vähennettiin suhteellisesti enemmän[4]. Samaan aikaan naisille kasautui suurempi paine hoivakotien, koulujen ja työpaikkojen sulkemisen takia kasvaneesta hoivataakasta – esimerkiksi ruokakustannuksista kouluruokailujen loputtua.

Eriarvoisuus päätavoitteena ja toimet sen saavuttamiseksi jäävät selonteossa huolestuttavan kevyiksi; eriarvoisuus käsitteenä mainitaan vain muutaman kerran. Ilahduttavaa on, että **kansalaisyhteiskunnan rooli** juurikin eriarvoisuuden selättäjänä on alleviivattu. Tämän roolin täyttäminen vaatii kohdennettuja investointeja, joita painopisteiden kautta voidaan rahoittaa ja tukea.

Selonteko on rakentunut vahvalle sukupuolten tasa-arvon kaksoisraiteelle, joilla ajetaan sekä naisiin ja tyttöihin keskittyviä erityistoimia että esitetään tasa-arvon valtavirtaistamisen vaade osana kaikkea kehityspolitiikkaa. Tämä hyödyllisesti tukee kansainvälisiä sitoumuksia ja hallitusohjelmaa. Selonteko on jo nostanut esiin vammaisuuden ja vammaisten naisten ja tyttöjen kokeman risteävän syrjinnän. Rohkaisemme selonteon toimeenpanossa huomioimaan, sekä politiikkatasolla että käytännön toimissa, laajemman **intersektionaalisuuden**. Näin risteävä syrjintä, jota kaikki sukupuolet mutta korostetusti naiset ja muunsukupuoliset henkilöt yleisesti kokevat esimerkiksi iän, etnisen taustan, uskonnon ja muiden ulottuvuuksien perusteella nousisi esiin. Haavoittuvimmassa asemassa ja tilanteessa olevien henkilöiden kokemat riskit tulisi sisällyttää analyyseihin, joiden pohjalta tehdään päätöksiä. Kansainvälisestä sitoumuksesta sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävän kehitysyhteistyön osuudesta (85 %) tulee pitää kiinni ja sopia keinoista sen toteuttamiseksi.

Selonteon mukaan Suomi mm. tukee julkishallinnon toimintakykyä ja hyvää hallintoa, tehokkuutta ja vastuullisuutta sekä vero- ja budjettihallintojen kehittämistä – tässä tulisi keskittyä edistämään **sellaisia verotuksen käytäntöjä, jotka ovat progressiivisia, vähentävät eriarvoisuutta ja edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa.**

2. **Kehitysyhteistyön, ulkoministeriön hallinnoiman kehityspolitiikan sekä muiden hallinnonalojen toteuttaman kehityspolitiikan suhdetta tulisi selventää.** Selonteko käsittelee pitkälti kehitysyhteistyökysymyksiä, mutta kehityspoliittiset tavoitteet tulee huomioida myös muilla hallinnon aloilla

Ilmasto- ja ympäristökestävyyden näkökulmasta on positiivista, että selonteko tunnistaa ilmastonmuutoksen ja ympäristön tilan heikkenemisen yhtenä tärkeimpänä ihmiskunnan tulevaisuuteen vaikuttavina kysymyksinä, sekä ilmastonmuutoksen seurausten vakavuuden etenkin kehittyville maille. Vaikka selontekoteksti toteaa, että ”Kehittyvät maat voivat --- olla keskeinen osa kansainvälistä ratkaisua, toteuttamalla kestävää kehitystä ja valitsemalla ilmastokestäviä, luonnon monimuotoisuutta ylläpitäviä ja vähäpäästöisiä ratkaisuja kehityshaasteisiin vastatessaan”, selonteko ei linjaa niitä periaatteita tai toimia, joilla Suomen kehityspolitiikan keinoin toteutettaisiin ratkaisuja. **Innovaatio, digitalisaatio, kiertotalous voivat oikein suunniteltuina kaikki toimia kestävinä ja työllistäjinä ihmisarvoisen työn periaatteita kunnioittaen.**

Selonteossa kehityspolitiikan arvopohjan on todettu muodostuvan siitä, että ’kaikilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon heitä koskevissa asioissa’. Tämän **osallistamisen periaatteen tulee ohjata vahvasti Suomen rahoitusta ja toimintaa**. On välttämätöntä, että Suomi sitoutuu ottamaan kantaa ja puuttumaan kansallisiin ja kansainvälisiin prosesseihin, joissa nämä periaatteet eivät toteudu.

Suomen on panostettava kumppanimaiden kansalaisyhteiskunnan ml. ammattiyhdistysten toiminnan vahvistamiseen. Nämä toimijat ovat tasavertaisia kumppaneita, joilla on erityisasiantuntijuus omissa

yhteiskunnissaan. Globaalista kehitysrahoituksesta kuitenkin vain murto-osa menee suoraan kehittyvien maiden kansalaisyhteiskunnan toimijoille. Toivomme, että kansalaisyhteiskuntien tukeminen on selonteon myötä entistä olennaisempi osa Suomen kehityspolitiikkaa, eikä jää vain suomalaisten kansalaisjärjestöjen tehtäväksi. **Lisäksi toivomme selonteon linjaavan kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön rahoituksen osuuden kasvattamisesta Suomen kehitysyhteistyövaroista, sillä osuus on ollut viime vuosina laskusuhdanteessa.**

3. **Selonteko ei määrittele yksityisen sektorin kehitysyhteistyökumppanuuksille selkeitä tavoitteita** ja erittele toimijoiden vahvuuksia ja vastuita. Tätä voitaisiin selkeyttää laatimalla erillinen linjaus aiheesta.

Selonteon linjaus ”Suomi edellyttää, että kehitysyhteistyövaroin tuettavat yritykset edistävät ihmisoikeuksia ja noudattavat yritysten yhteiskuntavastuullisuuden periaatteita” on tärkeä.

Selonteko käsittelee yksityissektorin ja yritysten kumppanuuksien osalta sekä suomalaisten yritysten kehitysrahoitteista toimintaa että kehitysmaiden yksityissektorin merkitystä maiden kehityksessä. Selkeyden kannalta nämä olisi hyvä erottaa jatkossa toisistaan. Jälkimmäisen osalta selonteko ei valitettavasti määrittele tavoitteita lainkaan, vaan keskittyy suomalaisyritysten rooliin.

Selonteko korostaa tarvetta edistää ja tukea suomalaisten yritysten osallistumista kehittyvien maiden markkinoilla ja asettaa tavoitteeksi, että suomalaisyritysten osuus kehitysrahoitteisessa toiminnassa kasvaa. Fingo huomauttaa, että pelkkä kehittyville markkinoille osallistuminen ei vielä kerro todellisista kehitysvaikutuksista tai tuloksellisuudesta. **Yksityissektorin kumppanuuksia tulisi kehittää nimenomaan ihmisoikeusperustaisten kehitysvaikutusten ja tuloksellisuuden parantamiseksi**, mikä edellyttää yksityissektorin kehitysyhteistyön tavoitteenasettelun ja ohjauksen tarkentamista. Tämä tarkoittaa myös yrityslainsäädäntöä, joka ei polje oikeuksia tuotantoketjuissa.

Fingo suosittaakin, että uuden kehityspoliittisen selonteon myötä Suomi laatii linjauksen, jossa määritellään yksityisen sektorin kehitysyhteistyökumppanuuksille selkeät tavoitteet sekä eri toimijoiden roolit ja vastuut. Linjauksen lähtökohdaksi tulee ottaa Suomen kehityspolitiikan tavoitteet ja painopisteet, kuten kumppanimaiden talouksien vahvistaminen, ihmisarvoisten työpaikkojen luominen sekä köyhimpien ihmisten toimeentulon parantaminen. Linjauksessa tulee kiinnittää huomiota myös kehitys- ja kauppapolitiikan vuorovaikutukseen ja johdonmukaisuuteen ja huomioida kehityspoliittiset läpileikkaavat tavoitteet.

Lisäksi haluamme nostaa muutaman periaatteellisen koko selontekoa koskevan huomion, joihin toivomme selonteon toimeenpanossa kiinnitettävän huomiota.

4. **Selonteon merkittävin puute on se, ettei se linjaa hallitusohjelmassa sovitusta tiekartasta kehitysyhteistyörahoituksen nostamisesta 0,7 % tasolle BKTL:stä.** Selonteon linjaama kehityspolitiikka jää siis valitettavasti vaille takuuta seuraavien vuosien resursseista. Kehitysyhteistyömäärärahat ovat vaihdelleet hallituskausien välillä merkittävästi, mikä vaikeuttaa pitkäjänteistä ja tuloksellista työtä.
5. **Pidämme myönteisenä, että verotuksen ja kehityksen yhteys sekä kansalaisyhteiskunnan rooli välittyvät vahvana selonteossa**, mutta molempiin liittyen löytyy myös kehitettävää.
6. **Hallituksen kestävän kehityksen Agenda 2030 -selonteko marraskuulta 2020 viittasi siihen, että hallinnonaloja ohjaavat johdonmukaisuuden periaatteet tulisi kirkastaa tässä selonteossa. Tämä jää vielä toteutumatta.** Kehityspolitiikka on osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, ja vastaavasti ulko-, turvallisuus- ja kauppapolitiikka ovat tärkeitä kehityspolitiikan edistämisessä. Erityisesti taloudelliset ulkosuhteet tulisi saada vahvemmin mukaan. Samalla tulee muistaa Suomen ulkoisvaikutukset – toiminnallamme on vaikutuksia myös rajojemme ulkopuolella.
7. **Suositamme, että Suomen kehityspolitiikan, kehitysyhteistyön ja globaalin vastuun määrittelyä selkeytetään.** Yhteinen ymmärrys toimialasta luo perustaa johdonmukaiselle toiminnalle ja sen

seurannalle. Se myös helpottaa eri toimijoiden sitouttamista tähän läpi valtionhallinnon ja yhteiskunnan eri toimijoiden. Johdonmukaisuus on puolestaan tuloksellisen, vaikuttavan ja resurssitehokkaan politiikan perusedellytyksiä.

8. **Kansainvälinen ilmastorahoitus on keskeinen osa Suomen kehityspolitiikkaa** ja sen välineitä vaikuttaa ilmastokestävän kehityksen, ihmisoikeuksien, ja tasa-arvon toteutumiseen kumppanimaissa ja globaalisti. Olisimme toivoneet, että kehityspoliittinen selonteko olisi sisältänyt selvästi konkreettisempia kirjauksia Suomen ilmastorahoituksen tavoitteista.

Lisätietoja antavat Fingon asiantuntijat

- Kestävä kehitys: johtaja Rilli Lappalainen (+358 50 5613456)
- Tasa-arvo ja eriarvoisuus: kehityspolitiikan asiantuntija Eppu Mikkonen (+358 50 317 6726)
- Yksityissektori: kestävän talouden asiantuntija Elina Mikola (+358 46 851 5974)